

Zeetrek langs Noordwijk

Jelle van Dijk

1. Inleiding

Overall is het mogelijk trekkende vogels waar te nemen en te tellen. Kijk maar eens op www.trektellen.nl om te zien wat er allemaal over ons landje vliegt! Toch heeft het waarnemen langs de kust iets bijzonders omdat bepaalde soorten liever wel of liever niet over zee vliegen. Het is dan ook geen wonder dat het bestuderen van vogeltrek langs de kust al vroeg tot de verbeelding sprak. In dit artikel zal eerst worden ingegaan op de historie van het zeetrekten. Daarna zal worden ingegaan op enkele opvallende verschijnselen uit de laatste jaren.

Het tellen van trekkende vogels over zee, het zogenaamde zeetrekten, kwam pas na 1972 goed van de grond. Voor die tijd gebeurde dit slechts incidenteel. Vooral als het stormde ging wel eens iemand kijken of er 'iets' boven zee vloog. Zo lukte het de bekende Jan Kist (de bewerker van Peterson's Vogelgids) om op 18 september 1964 vanuit zijn auto op de Scheveningse boulevard drie Grauwe Pijlstormvogels te zien passeren.

Gelet op de geringe aandacht tot eind jaren zestig is het heel bijzonder wat Jan Verwey reeds veel eerder presteerde. In 1918 richtte hij (op 19-jarige leeftijd) het *Trekstation Noordwijk aan Zee* op. Over vogeltrek mocht je volgens Verwey pas wat beweren als je gegevens had die op systematische wijze verzameld waren. Samen met een aantal vrienden begon hij in het najaar van 1917 met dagelijkse tellingen. Vanaf een duintop achter Villa Nova werden de landvogels geteld, maar Verwey was ook zeer geïnteresseerd in vogels die over zee vlogen. Voor deze zeetellingen werd het torentje van Hotel Noordzee (nu Hotel Mercure) opgezocht. Bijzonder voor die tijd was dat niet alleen de soorten maar ook de aantallen zo goed mogelijk werden bijgehouden. Reeds in 1919 volgde een omvangrijk artikel in *Ardea* (92 pagina's). Het was de eerste publicatie in ons land waarin zeetrek uitvoerig behandeld werd (Brouwer & Verwey, 1919).

Het *Trekstation Noordwijk aan Zee* hield na enkele jaren op te bestaan en het systematisch noteren van langsttrekkende vogels vond verder geen navolging. Slechts sporadisch verscheen er een artikel waarin de trek van zee- en kustvogels centraal stond. Het duurde tot in de jaren zestig voordat de belangstelling voor het langdurig tellen van trekvogels opleefde. Vanuit de jeugdbonden voor natuurstudie (NJN, CJN) ontstonden groepjes die zich met zeetrekellingen gingen bezig houden. De

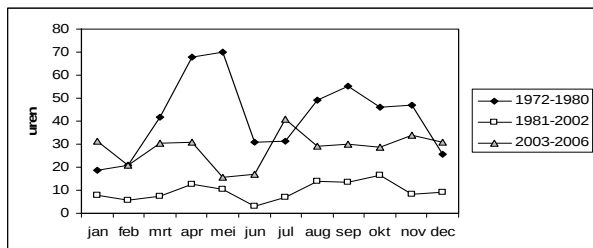
kiem hiervoor werd gelegd in de zomerkampen van de jeugdbonden op de waddeneilanden. Eind jaren zestig ontstond vanuit de CJN de *Studiegroep Zeetrek*. Waarnemers uit deze groep deden een succesvolle poging om tot een landelijke coördinatie te komen. Dit leidde er toe dat in 1972 in onze huiskamer aan de Joseph de Veerstraat 42 in Noordwijk-Binnen de landelijke *Club van Zeetrekwaarnemers* (CvZ) werd opgericht. Deze club bestaat nog steeds en vormt tegenwoordig een afdeling van de Nederlandse Zeevogelgroep (www.nzg.nl).

Het succes van de CvZ was te danken aan het feit dat er voortdurend nieuwe verschijnselen werden vastgesteld zoals de sterke trek van steltlopers in het voorjaar, het jaarrond voorkomen van Jan-van-genten en de sterke piek in het de voorjaars trek van Dwergmeeuwen. Doordat de gegevens op een gestandaardiseerde manier (uurtotaalkaart) werden verzameld konden er gemakkelijk conclusies uit de vele gegevens worden getrokken.

De kracht van de CvZ lag vooral in de regelmaat. Voor 1972 was zeetrekten een activiteit die vooral tijdens westerstormen bij Scheveningen en aan de Hondsbossche werd bedreven. Na 1972 werd langs de gehele kust gedurende het gehele jaar over zee getuurd al bleef het accent wel op de voor- en najaars trek vallen. De resultaten van die eerste periode werden samengevat in een themanummer van het vogeltijdschrift *Limosa*, getiteld: *Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79* (Camphuysen & van Dijk, 1983).

Het tellen van trekkende zeevogels gaat iets anders in zijn werk dan het tellen van weidevogels of watervogels. Het grote verschil is dat de zeetrekter vrijwel continu door de kijker of de telescoop kijkt en daarbij alles noteert (of doorgeeft aan de medewaarnemer die in dat teluur alles in zijn boekje schrijft). Hiervoor wordt een punt uitgezocht dat minstens tien meter boven zeeniveau ligt en waar uit de wind gezeten of gestaan kan worden. Sinds november 1997 beschikt onze vereniging over een zeetrekhut (ontwerp en bouw Jan Jacobs) aan de Koningin Astridboulevard bij de kustsurfvereniging, waar maximaal vijf waarnemers een plaats kunnen vinden. Voor november 1997 werd enkele jaren gebruik gemaakt van het hutje van de walschipper van de kustsurfvereniging dat op plaats van het huidige restaurant Zuiderbad stond. In de jaren hiervoor werd geteld vanaf de politiepost op het strand, vanaf het balkon van de Noordwijkse Zeilvereniging en vanaf het balkonnetje van de

Noordwijkse Reddingsbrigade (verdwenen na brandstichting) op het noordstrand. De drie laatstgenoemde posten hadden het voordeel dicht bij de waterlijn te liggen, waardoor vogels die over branding of strand vlogen uitstekend bekeken konden worden. Groot nadeel was echter dat vanwege de geringe hoogte veel vogels verder op zee gemist werden. Dat nadeel speelde vooral op dagen met flinke golfslag.

Figuur 1. Aantal getelde uren te Noordwijk in drie perioden (totaal 8439 uur)

Vanwege het verschil in waarnemingspositie zijn de tellingen uit de jaren zeventig en tachtig niet altijd vergelijkbaar met de huidige. Daarbij komt dat ook het toegenomen gebruik van telescopen van invloed is. In de eerste decennia van het zeetrekten werd gebruik gemaakt van sterke kijkers (12 of 15x), meestal op een driepoot- of éénpootstatief gemonteerd. De laatste tien jaar behoort de telescoop tot de standaarduitrusting waarbij het 32 x- wijdhoek objectief populair is. Hierdoor kunnen vaker dan vroeger ook ver op zee passerende vogels op naam worden gebracht. De strook kustwater die de zeetrekwaarnemer goed overziet, is wat dat betreft voor een aantal soorten met enkele kilometers verbreed!

Naast de verandering van de waarnemingspost en de verbetering van de optiek moet ook de spreiding van de waarnemingsinspanning worden genoemd. In figuur 1 is te zien dat in de eerste jaren (1972-1980) de nadruk sterk op de voor- en najaarstrek lag. Vooral de voorjaars trek was razend populair. Voorjaren met veel oostelijke wind lieten grote aantallen steltlopers, Dwergmeeuwen en sterns zien. Toen het nieuwe er een beetje afwas, verflauwde de belangstelling al werd er in de weekenden altijd nog wel een aantal uren geteld. Alleen op dagen waarbij goede trek kon worden verwacht (vorstperiode, oostenwind, westerstorm) was de zeetrekpost vele uren per dag bezet. Nieuw elan ontstond door de website www.waarneming.nl. Hierdoor werd het mogelijk om dagelijks de waarnemingen in te voeren en snel te zien wat er elders langs de kust was waargenomen. Omdat schrijver dezes sinds enkele jaren de gelegenheid heeft om vrijwel dagelijks

een uurtje over zee te kijken, zijn uit de voorheen stille perioden nu ook veel gegevens beschikbaar gekomen. Het dipje in de grafiek voor de maanden mei en juni is toe te schrijven aan vakanties en het vrijwel ontbreken van perioden met oostelijke wind.

In de loop der jaren hebben heel wat mensen van onze vereniging zich voor korte of langere tijd aan het zeetrekten gewaagd. De laatste jaren wordt de telpost regelmatig bezet door Peter Spierenburg, Hein Verkade, Ab Steenvoorden, Jan Jacobs, Dick Passchier, Koene Vegter, Rien Sluijs, Annelies Marijn, Hans van Stijn en Jelle van Dijk. In de eerste twee decennia van de Noordwijkse trektelpost werden de waarnemingen vooral verzameld door Ees Aartse, Arie Cramer, Willem Baalbergen, Hein Verkade, Rob de Mooij, Rien Sluijs en Jelle van Dijk.

Hieronder zal worden ingegaan op enkele opvallende veranderingen gedurende de afgelopen decennia. Met dank aan Peter Spierenburg zullen deze veranderingen worden toegelicht met enkele grafiekjes.

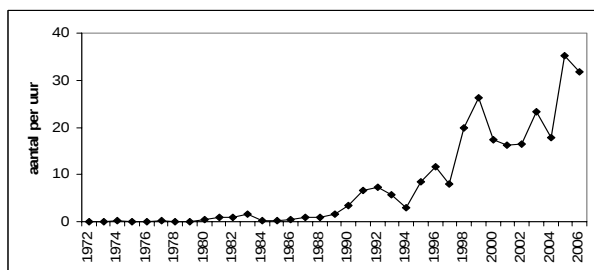

2. Toename aantal Aalscholvers

In de Strandloper van december 1995 meldt Hein Verkade dat hij op 21 augustus 1995 iets nieuws heeft waargenomen: een groepje Aalscholvers dat op korte afstand een viskotter volgt. Hij schrijft: "De vijf vogels kwamen aangevlogen en plonsden vlak achter de boot in het water. Ze doken naar hartelust en raakten steeds verder van de varende boot verwijderd. Na enkele minuten vlogen zij op om weer terug te keren naar het schroefwater". Wat Hein hier beschrijft is tegenwoordig een alledaags verschijnsel. Vrijwel elke vissende kotter heeft wel een paar Aalscholvers in het kielzog.

Voor de toename van het aantal Aalscholvers in en boven zee zijn twee oorzaken aan te geven. In de eerste plaats is het aantal broedende Aalscholvers in ons land en daarbuiten sterk toegenomen. In de tweede plaats hebben Aalscholvers 'ontdekt' dat ook het zoute milieu veel voedsel te bieden heeft. De ontdekking van het zoute milieu als

foerageergebied heeft ongetwijfeld bijgedragen aan een verdere groei van het aantal broedvogels. Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw werd het aantal Aalscholvers 'gereguleerd'. De beroepsvissers (op de binnenwateren) zagen in de Aalscholver een regelrechte concurrent en daar moesten er dus niet te veel van zijn. Het Ministerie van Landbouw en Visserij bepaalde daarom dat er in Nederland niet meer dan 1200 nesten mochten zijn. Deze waren in de jaren zestig geconcentreerd in twee kolonies: Naardermeer en Wanneperveen. Nadat de soort een beschermde status kreeg, steeg het aantal aanvankelijk maar langzaam. Deze trage groei had veel te maken met de slechte waterkwaliteit (met niet-afbreekbare stoffen in de prooidieren). De stand van alle visetende vogels en ook die van roofvogels had door het gebruik van deze stoffen in de jaren zestig een dieptepunt bereikt. In de jaren tachtig nam het aantal broedparen flink toe, waarbij de kolonies in zuidelijk Flevoland een koppositie innamen. Aalscholvers vestigden zich in die jaren ook op andere plaatsen waarbij de kolonie in de duinen van Voorne (Breede Water 1984) heel opvallend was. Deze Aalscholvers gingen namelijk in het zoute kustwater foerageren. Langs veel zeekusten, met name rotskusten, zijn vissende Aalscholvers een normaal verschijnsel, maar langs onze kust was dat nog maar zelden waargenomen. Spoedig volgden meer kustkolonies zoals Meijndel (1991), de Amsterdamse Waterleidingduinen (1992) en Vlieland (1992). Het aantal broedparen voor geheel Nederland werd in 2005 geschat op 22000. In de landen ten oosten en ten noorden van ons land is het aantal Aalscholvers eveneens sterk toegenomen. Typerend voor de toename in het Oostzeegebied is de toename in Zweden. Zo nam daar het aantal broedparen toe van 200 paren in 1970 tot ruim 25000 in het jaar 2000!

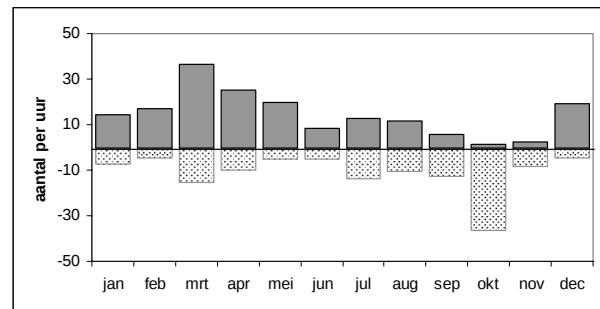

Figuur 2. Uurgemiddelden per jaar van Aalscholvers in de periode 1972-2006

Uit figuur 2 blijkt dat het aantal Aalscholvers langs de kust tot 1990 nauwelijks enige groei vertoonde. Dat is opmerkelijk omdat de aantallen Aalscholvers in het binnenland toen al zo'n 20 jaar toenamen. Omstreeks 1990 bedroeg het aantal

broedparen inmiddels al 15.000! Blijkbaar vertoonden de Nederlandse Aalscholvers zich toen nog maar zelden langs de kust.

Uit figuur 3 blijkt dat de aantallen tijdens de voor- en najaarstrek het hoogst zijn. Deze grote aantallen kunnen vermoedelijk worden toegeschreven aan doortrek van de sterk gegroeide Oostzeepopulatie. De toegenomen aanwezigheid in de broedtijd en de zomer wordt hoogstwaarschijnlijk veroorzaakt door vogels uit dichtbij gelegen kolonies (Meijndel, AWD) die op korte afstand van de kust foerageren.

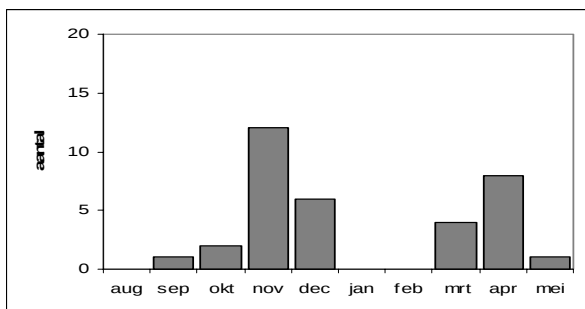
Figuur 3. Seizoenspatroon Aalscholver in periode 2000-2006 (boven horizontale as naar noord; onder de as naar zuid)

Tegenwoordig worden Aalscholvers ook in de wintermaanden bij vrijwel elke zeetrectelling genoteerd. Het gaat daarbij regelmatig om groepen van tientallen tot enkele honderden vogels. Blijkbaar kost het Aalscholvers geen enkele moeite om ook in de winter voldoende vis te vangen. Dat is toch wel opmerkelijk omdat in tegenstelling tot de zomer er in de winter veel meer vogels voor de kust rondzwemmen die op vis foerageren. Heeft de Aalscholver als viseter in de zomer het rijk alleen, in de winter is er concurrentie van duizenden Futen, Roodkeelduikers en Zeekoeten. Wellicht richten deze soorten zich op kleinere prooien dan de Aalscholver. Regelmatig werd waargenomen dat Aalscholvers grote prooien grijpen die door de hier ook genoemde viseters onmogelijk naar binnen gewerkt kunnen worden. Zo werd herhaaldelijk waargenomen dat een Aalscholver een stevige platvis te pakken kreeg die niet of na slechts vele pogingen kon worden doorgeslikt.

3. Toename aantal Roodkeelduikers

Duikers vliegen dikwijls ver uit de kust en de soorten lijken zo sterk op elkaar, dat het in veel gevallen niet mogelijk is Parelduikers van Roodkeelduikers te onderscheiden. Meestal wordt daarom het merendeel van de waargenomen duikers als 'ongedetermineerde duiker' ingevoerd. Door het gebruik van telescopen kunnen

tegenwoordig wel veel meer exemplaren dan vroeger op naam worden gebracht.

Figuur 4. Seizoenspatroon Pareduiker 2000-2006 (totaal aantal per maand)

In figuur 4 is te zien hoeveel Pareduikers er in het 'telescopentijdperk' zijn herkend en in welke maanden dat het geval is geweest.

Opvallend is dat juist in de maanden waarin vele duizenden duikers passeerden er slechts enkele Pareduikers (in december) werden herkend.

Er is wel gesuggereerd dat dit komt omdat in oktober-november Pareduikers nog resten van het zomerkleed vertonen en dat in maart-april dat zomerkleed weer in volle glorie verschijnt. In de tussenliggende periode zouden Pareduikers wellicht ook aanwezig zijn, maar vanwege het winterkleed niet herkend worden.

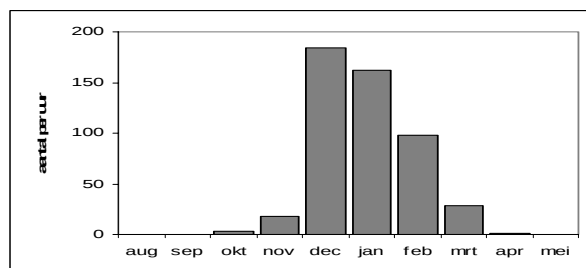
Bij de determinatie spelen echter niet alleen kleedkenmerken een rol. Fors postuur, ver uitstekende poten en een stevige, recht gehouden nek zijn kenmerken die dikwijls meer gewicht in de schaal leggen. De Zweden spreken dan ook van de Storlom (grote duiker = Pareduiker) en de Smålom (kleine duiker = Roodkeelduiker).

Figuur 4 wekt sterk de indruk dat Pareduikers doortrekken naar zuidelijker gelegen kusten en dat het vrijwel uitsluitend Roodkeelduikers zijn die in onze kustwateren overwinteren.

Deze indruk wordt versterkt door de tellingen bij Le Clipon (Dunkerque) en Cap Gris Nez in Noord-Frankrijk waarbij in dezelfde perioden onder betere omstandigheden vele tientallen Pareduikers werden herkend.

Het vermoeden, reeds uitgesproken in de jaren zeventig, dat zo'n 95% of meer van de duikers die vanaf de kust zijn te zien, uit Roodkeelduikers bestaat, is dankzij de verbeterde optiek duidelijk bevestigd.

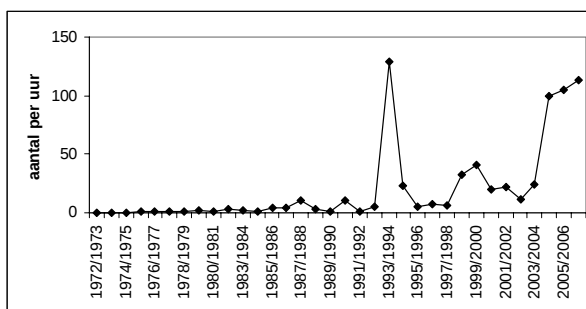
Vandaar dat we er van uitgaan dat het trekpatroon van 'ongedetermineerde duiker' vrijwel samen zal vallen met dat van de Roodkeelduiker.

Figuur 5. Seizoenspatroon duikers 2003-2006

In de jaren negentig zijn de aantallen Roodkeelduikers duidelijk toegenomen. Werden voor 1990 hoogstzelden enkele tientallen duikers in één uur geteld, na 1990 werd het aantal van 100 ex. in één uur regelmatig overschreden. De opmerkelijke piek in figuur 6 is geheel toe te schrijven aan de aanwezigheid van vele honderden Roodkeelduikers voor de kust gedurende de eerste helft van januari 1994. Wat zich hier gedurende slechts twee weken afspeelde, zou tien jaar later tot een jaarlijks winterfenomeen uitgroeien.

In de laatste vier winters is de Roodkeelduiker namelijk bijzonder talrijk geworden met herhaaldelijk teluren waarin vele honderden tot meer dan duizend ex. worden gezien. Opvallend hierbij is dat het dikwijls gaat om grote groepen die in ZW-richting vliegen gedurende de eerste daglichturen. Daarbij worden regelmatig uit zee opvliegende en in zee neerstrijkende vogels gezien.

Figuur 6. Uurgemiddelden per jaar van duikers in de periode 1972-2006

Het lijkt er sterk op dat deze ochtendtrek gezien kan worden als een correctievlucht vanwege afdrijven door de stroming in noordelijke richting gedurende de lange winternachten. Foeragerende groepen zitten vaak zo ver op zee dat ze ook met een telescoop niet of nauwelijks te zien zijn. Een passerende boot, bij voorkeur een snelle loodsboot, kan soms duidelijk maken hoeveel duikers er voor de kust foerageren. Duikers vliegen al op enkele honderden meters voor een boot op en zo'n loodsboot kan dan vele honderden tot meer dan duizend duikers voor zich uit jagen.

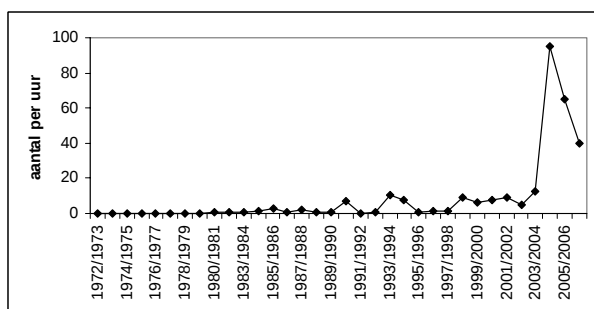
Ook de Noordwijkse reddingsboot heeft tijdens oefeningen al mooie aantallen duikers in beweging gebracht!

Over een toename van het aantal broedvogels in Scandinavië en West-Rusland is niets bekend. De schaarse berichten spreken eerder van een afnemend aantal broedparen dan van een toename. Wellicht heeft de toename in de wintermaanden voor de Zuid-Hollandse kust te maken met een verandering van overwinteringsgebied onder invloed van voedselschaarste elders in combinatie met veel vis voor onze kust. Tot voor kort werden de meeste Roodkeelduikers vooral gezien in de Voor-Delta en in de geulen tussen en voor de Waddeneilanden. De grote aantallen waar we sinds november 2003 over spreken, worden gelet op de meldingen op www.trektellen.nl vooral gezien in een strook kustwater die loopt van Scheveningen tot bi jde Hondsbossche.

4. Toename van aantallen Zeekoeten en Alken

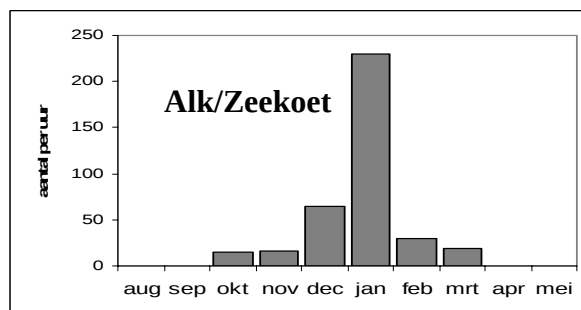
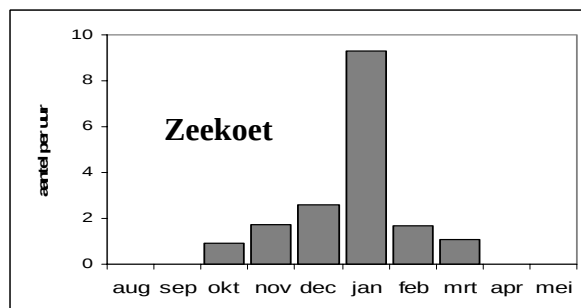
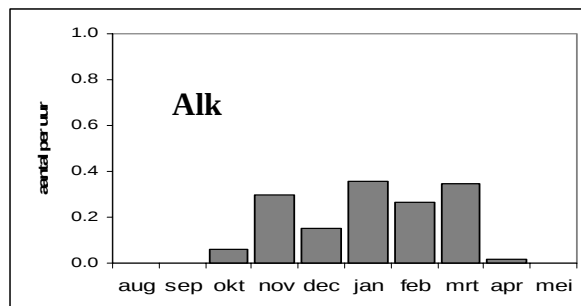
Ook Alk en Zeekoet zijn op enige afstand van de kust niet of nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Vandaar dat de zeetrekter vaak een aantal bij 'alk/zeekoet' invult. Dankzij het gebruik van telescopen worden tegenwoordig wel wat meer alkachtigen op naam gebracht. Van de gedetermineerde vogels blijkt dat zo'n 80-90% uit Zeekoeten bestaat. Wat hierna over Zeekoeten wordt gezegd is om die reden grotendeels gebaseerd op de genoteerde aantallen bij 'alk/zeekoet'.

Figuur 7. Uurgemiddelden Alk / Zeekoet in de periode 1972-2006

Zeekoeten zijn in de jaren tachtig en negentig langs onze kust steeds talrijker geworden. Die toename werd vooral zichtbaar langs de kust van Noord-Holland en het Waddengebied. Bij Noordwijk

veranderde de situatie pas sterk met ingang van het winterseizoen 2003-2004. Evenals bij de Roodkeelduiker werden in november en december 2003 vele honderden Zeekoeten gezien. Ook hierbij ging het vrijwel steeds om massale verplaatsingen in de eerste daglichturen. In het eerste halfuur, vaak nog in het halfduister, was de trek dikwijls het sterkst.

Figuur 8. Seizoenspatroon van Alk, Zeekoet en Alk/Zeekeet (totaal) in de periode 2003-2006

Evenals Roodkeelduikers laten Zeekoeten en Alken zich niet vaak foeragerend zien. Toch werden regelmatig groepjes tot dichtbij de branding waargenomen. Dat zou in de jaren zeventig en tachtig betekend hebben dat hier met olie besmeurde vogels waren neergestreken die later onherroepelijk op het strand zouden belanden. Nu ging het echter om druk foeragerende vogels die na verloop van tijd weer opvlogen om het elders opnieuw te proberen.

Dat het aantal Zeekoeten in de jaren tachtig toenam is niet zo verwonderlijk, want in die periode verdubbelde het aantal Britse broedvogels.

De belangrijkste oorzaak van de toename vanaf de jaren tachtig langs onze kust is echter de

verschuiving binnen het totale overwinteringsgebied in de Noordzee.

In het noordelijk deel van de Noordzee is het voedselaanbod dramatisch afgenomen. Hierbij speelt de overbevissing van zandspiering ongetwijfeld een rol maar ook wordt de afname in verband gebracht met verstoring van de planktonontwikkeling. Dit laatste wordt dan weer in verband gebracht met de klimaatsverandering. In ieder geval zijn de Nederlandse kustwateren voor deze viseters belangrijker geworden.

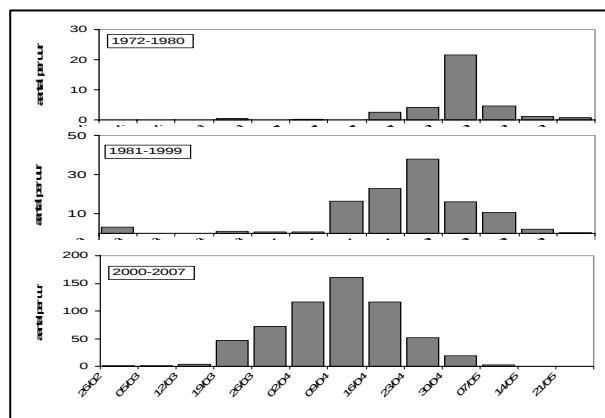
Het doortrekpatroon van de Alk in ons land was tot voor kort vooral gebaseerd op strandvondsten (voornamelijk olieslachtoffers). Dit patroon van de strandvondsten laat een sterke piek in februari zien met daarnaast flinke aantallen in januari en maart. Het seizoensverloop dat gebaseerd is op de zichtwaarnemingen gedurende de laatste winterseizoenen (figuur 8a) laat deze piek niet zien. Blijkbaar zijn de olieslachtoffers uit een veel groter zeegebied – waar blijkbaar meer olie wordt geloosd dan in de kustwateren – afkomstig dan de kustzone die met een telescoop is af te zoeken.

5. Vroegere doorkomst van Dwergmeeuwen in het voorjaar

Dwergmeeuwen die ons land passeren broeden in het noordoosten van Scandinavië en West-Siberië. Waar deze vogels overwinteren is niet nauwkeurig aan te geven. In sommige jaren overwinteren honderden tot enkele duizenden vogels in het noordelijk deel van het IJsselmeer en de Waddenzee. Ook in de zuidelijke Noordzee zijn de aantallen sterk wisselend. Bij winterstormen worden vaak geen en soms enkele tientallen Dwergmeeuwen langs de kust gezien. De meeste Dwergmeeuwen overwinteren verder zuidwaarts tot bij de kust van Marokko. Ook in de Middellandse Zee overwinteren veel Dwergmeeuwen. Laatstgenoemde populatie trekt

in het voorjaar door Midden-Europa naar de broedgebieden.

Figuur 9. Verschuiving doortrekpiek Dwergmeeuw (aantal per uur)

In de jaren zeventig viel het hoogtepunt van de voorjaars trek steeds in de laatste dagen van april en de eerste week van mei. Bij gunstige weersomstandigheden (wind uit NW tot NO en vaak een beetje nevelig weer) passeerden dan bij Noordwijk enkele duizenden Dwergmeeuwen binnen enkele dagen en soms zelfs binnen enkele uren. Trek van deze omvang was tot dan toe onbekend. In de jaren tachtig werden niet alleen de aantallen groter, maar viel ook de piek geleidelijk een week eerder dan in de jaren zeventig. Deze ontwikkeling zette zich hierna in versterkte mate voort. Werden voor 1980 zelden Dwergmeeuwen voor half april gezien, na 2000 was meestal op 15 april reeds de helft van het aantal doortrekkers gepasseerd. Uit figuur 9 kan de conclusie worden getrokken dat de voorjaars trek van de Dwergmeeuw met zo'n drie weken is vervroegd.

Vermoedelijk heeft de uitbreiding van het broedgebied in westelijke richting hier iets mee te maken. Na 1970 is het aantal broedparen in Noord-Zweden en in Finland met duizenden paren toegenomen, terwijl de soort nu ook met enkele duizenden paren in de Baltische staten broedt. Deze broedplaatsen kunnen eerder in het voorjaar worden bezet dan de dichtstbijzijnde broedgebieden uit de jaren zeventig. Het kan voor de Dwergmeeuwen dus voordeel opleveren om eerder naar de broedgebieden terug te keren omdat de eerst aangekomen vogels de beste plaatsen in de kolonie kunnen bezetten.

Het bovenstaande is slechts een kleine greep uit wat er te zeggen is over de resultaten van ruim 30 jaar zeetrek tellen. Zo werd bijvoorbeeld niet ingegaan op de trek van steltlopers, ganzen en eenden, die in bepaalde tijden van het jaar het beeld in hoge mate bepalen. Wel moge duidelijk

zijn dat zelfs na 30 jaar min of meer intensief zeetrek tellen toch nog steeds boeiende ontwikkelingen zijn waar te nemen.

Literatuur

Bijlsma R. G., Hustings F. & Camphuysen C. J. 2001. *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*. GMB Uitgeverij / KNNV Uitgeverij, Haarlem / Utrecht.

Camphuysen C.J. & van Dijk J. 1983. *Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust 1974-79*. Limosa 56: 83 - 230.

Malling Olsen K. & Larsson H. 2004. *Gulls of Europe, Asia and North America*. Christopher Hem, London.

Platteeuw M., van der Ham N. F. & den Ouden J. E. 1994. *Zeetrektingen in Nederland in de jaren tachtig*. Sula 8: 1-203.

Sveriges Ornitologiska Förening, 2002, *Sveriges fåglar*. Vår Fågelvärld, supplement nr. 36. Stockholm

Bruinvissen en zeehonden in zee

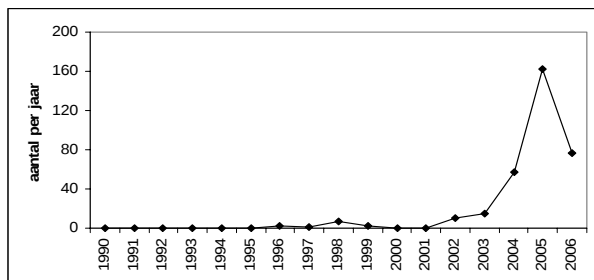
Jelle van Dijk

Gelukkig is het tegenwoordig weer normaal om regelmatig een zeezoogdier in zee te zien zwemmen. Het meest valt de Grijze zeehond op die vaak minuten lang zijn grote kop boven water houdt. Voor de Gewone zeehond is al grotere oplettendheid nodig en dat geldt in versterkte mate voor het zien van Bruinvissen. De kleine rugvin komt bij het ademen maar even boven water en het is maar afwachten waar en wanneer dit weer gebeurt. Tweemaal werd in de afgelopen jaren een Witsnuitdolfijn vanaf de kust gesignaleerd.

Bruinvis

In de eerste helft van de vorige eeuw waren Bruinvissen nog zo gewoon langs de kust dat niemand de moeite nam hierover iets op te schrijven. Ze werden regelmatig dood op het strand gevonden en ook werden Bruinvissen wel vanaf het strand gezien. Jan Verwey was de eerste die al voor WO II aantekeningen maakte van de aantallen die hij in het Marsdiep bij Den Helder zag.

In de jaren zeventig bleek de Bruinvis vrijwel uit onze kustwateren verdwenen te zijn. Slechts af en toe werd een dood dier op het strand gevonden. In figuur 1 is te zien dat de Noordwijkse zeetrekwaarnemers pas in de tweede helft van de jaren negentig af en toe een Bruinvis voorbij zagen zwemmen.

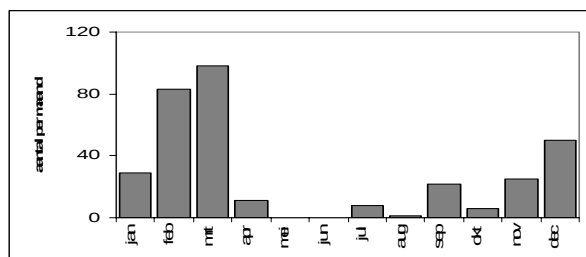

Figuur 1. Aantal Bruinvissen per jaar, gezien tijdens zeetrektingen

Daarmee waren zij zo'n tien jaar later dan hun collega's op de Hondsbossche Zeewering die al in de jaren tachtig melding maakten van passerende Bruinvissen.

Een spectaculaire stijging van het aantal waargenomen Bruinvissen trad op met ingang van de winter 2003-2004. Deze stijging ging helaas gelijk op met het aantal dat dood op het strand werd gevonden. Uit de vondsten blijkt dat nogal wat Bruinvissen om het leven komen door verwarring in vistuig.

In ieder geval is duidelijk dat de Bruinvis terug is in de zuidelijke Noordzee. Over het verdwijnen van deze soort in de jaren zestig en zeventig is weinig met zekerheid te zeggen. Wel valt op dat de afname samenviel met de terugslag bij andere viseters in ons kustwater zoals Grote Stern en Gewone zeehond. De verontreiniging van het kustwater met niet afbreekbare stoffen (PCB's) zal vermoedelijk een belangrijke rol hebben gespeeld.

Figuur 2. Aantal Bruinvissen per maand (1990-2006)

De recente, sterke stijging van het aantal Bruinvissen in de zuidelijke Noordzee valt vrijwel samen met een sterke afname in het zeegebied bij de Shetland Eilanden. Voedselgebrek daar kan er toe hebben bijgedragen dat de dieren verder zuidwaarts hun heil zochten.

Tegenwoordig kan de Bruinvis in vrijwel alle maanden worden waargenomen (figuur 2), al is het aantal uit de zomermaanden nog laag. In het